

Täydennyskoulutus kuuluu kaikille

Hammaslääkärijärjestöjen suositus

Suunnitelmallisesti osaamista kehittämään

Kyse on ennen muuta asenteesta ja suunnitelmallisuudesta.

Hammaslääkärin ajantasainen tieto-taito on korkeatasoisen ja turvallisen hammaslääketieteellisen hoidon perusta. Hammaslääkärinä toimiminen edellyttää jatkuvaa ammatillista kehittymistä. Osaaminen tukee myös työhyvinvointia: työ on mukavaa, kun sen osaa, ja uuden oppiminen innostaa ja antaa puhtia tekemiseen.

Täydennyskoulutuksen tarkoituksena on päivittää ja kehittää osaamista kaikilla hammaslääketieteen osa-alueilla. On tärkeää tunnistaa ne alueet, joiden osaamisessa on puutteita ja suunnitelmallisesti alkaa vahvistaa osaamistaan näillä alueilla. Joskus se voi vaatia poistumista omalta mukavuusalueelta. Toisaalta myös omien vahvuuksien vahvistaminen on yhtä lailla tärkeää.

Tutkimuspohjaisen tiedon uusiutuminen ja uusien hoitomenetelmien kehittyminen edellyttävät hammaslääkärin tietojen jatkuvaa ajantasaistamista ja elinikäistä kouluttautumista.

Hammaslääketieteellisten ja lääketieteellisten tietojen ja taitojen hallinnan lisäksi vuorovaikutus- ja yhteistyötaidot, terveydenhuollon toimintaprosessien hallinta sekä tietotekniset valmiudet vaativat jatkuvaa päivittämistä.

Täydennyskoulutus kuuluu olennaisesti terveydenhuoltoon. Siksi siitä aiheutuvat kustannukset on ymmärrettävä tavanomaisina terveydenhuollon kuluina. Kustannukset kuuluvat työnantajan maksettaviksi organisaatiosta riippumatta. Itsenäinen ammatinharjoittaja maksaa täydennyskoulutuksensa itse, ja kulut ovat ammatin

harjoittamisesta aiheutuvia verovähennyskelpoisia kuluja.

Täydennyskoulutukseen ja laajemmin osaamisen suunnitelmalliseen kehittämiseen liittyy erilaisia näkökulmia. Tämä Suomen Hammaslääkäriliiton, Suomen Hammaslääkäriseura Apollonian ja Terveystieteiden tutkimuskeskuksen yhdessä laatima suositus lähtee ammattitaidon ylläpitämisen eettisistä ja juridisista perusteista ja etenee täydennyskoulutuksen kansainvälisen ulottuvuuden kautta suositeltaviin käytäntöihin, kuten koulutussuunnitelman tekemiseen ja täydennyskoulutuksen systemaattiseen rekisteröintiin.

Suositus ottaa kantaa myös täydennyskoulutuksen järjestämiseen. Keskeisinä periaatteina suositus korostaa koulutuksen laadun ja vaikuttavuuden arviointia sekä täydennyskoulutuksen objektiivisuutta ja läpinäkyvyyttä.

Jokaisen hammaslääkärin on tärkeää pohtia osaamisen kehittämistä omalta kannaltaan. Täydennyskoulutuksessa kyse on ennen muuta asenteesta ja suunnitelmallisuudesta. Siihen hammaslääkärijärjestöt kannustavat jäseniään, jotta he voivat toimia potilaidensa parhaaksi.

Huhtikuussa 2014

Hammaslääkärin osaamisen suunnitelmallinen kehittäminen -työryhmä

Leena Rihtniemi, puheenjohtaja (SHL), Jaakko Koivumäki (SHL), Sirpa Korhonen (SHL), Liisa Mellanen, sihteeri (Apollonia), Timo Närhi (Apollonia), Katri Palo (TKHLY), Matti Pöyry, varapuheenjohtaja (SHL), Kimmo Suomalainen (Apollonia, SHL)

Etiikka ja säädökset velvoittavat täydennyskoulutukseen

Työssäni noudatan hammaslääkärietiikkaa ja käytän vain lääketieteellisen tutkimustiedon tai kokemuksen hyödyllisiksi osoittamia menetelmiä. -- Pidän jatkuvasti yllä korkeaa ammattitaitoani ja arvioin työni laatua.
(Ote Hammaslääkäriin valasta)

Ammattitaidon ylläpito ja kehittäminen ovat jokaisen terveydenhuollossa toimivan velvollisuus ja oikeus. Laki velvoittaa, mutta ennen kaikkea kyse on profession eettisen normin sisäistämisestä (11).

■ *Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä* (16) velvoittaa ammattihenkilöt kehittämään ammattitaitoaan ja perehtymään ammattitoimintaansa koskeviin säännöksiin ja määräyksiin. Terveydenhuollon ammattihenkilön työnantajan tulee luoda edellytykset tarvittavaan ammatilliseen täydennyskoulutukseen osallistumiselle.

■ *Terveydenhuoltolaki* (17) velvoittaa terveyskeskukset ja sairaanhoitopiirit huolehtimaan siitä, että terveydenhuollon henkilöstö peruskoulutuksen pituudesta, työn vaatavuudesta ja toimenkuvasta riip-

puen osallistuu riittävästi heille järjestettyyn täydennyskoulutukseen.

■ *Yksityistä terveydenhuoltoa koskevassa laissa* (18) ei ole erikseen säädetty täydennyskoulutuksesta, mutta siinä viitataan terveydenhuollon ammattihenkilölakiin.

Ammattitaidon ylläpito ja kehittäminen ovat velvollisuus ja oikeus

Säädöksissä ei ole määritetty ammattikuntaakohtaisia minimikoulutusajoja, mutta valtioneuvoston terveydenhuollon tulevaisuuden turvaamista koskevan periaatepäätöksen (14) mukaan terveydenhuoltohenkilöstölle järjestetään täydennyskoulutusta peruskoulutuksen pituudesta, työn vaatavuudesta ja toimenkuvan muuttumisesta riippuen keskimäärin 3–10 päivää vuodessa. Tämä periaatepäätös on sisällytetty myös sosiaali- ja terveysministeriön laatimaan täydennyskoulutussuositukseen (8).

Tämän mukaisesti hammaslääkäriin tulee täydennyskoulutusta vähintään 8–9 koulutuspäivää vuodessa.

Yhteiseurooppalainen täydennyskoulutusohjeistus

Myös työvoiman vapaa liikkuvuus Euroopan Unionin (EU) alueella asettaa vaatimuksia hammaslääkärien täydennyskoulutukselle. Työvoiman liikkuvuutta EU-alueella säätelee direktiivi ammattipätevyiden tunnustamisesta.

EU:n piirissä lähdetään siitä, että hammaslääkärien täydennyskoulutuksen on oltava yhteismitallista ja noudatettava samoja laatuksiteerejä, jotta kansalaisten oikeus

hyvään ja turvalliseen hoitoon toteutuu. Tällöin hammaslääkäriin missä tahansa EU:n jäsenmaassa hankkima täydennyskoulutus tulee voida lukea hyväksi koko unionin alueella.

Monissa Euroopan maissa on tällä hetkellä huomattavasti Suomea tiukempia määräyksiä vuosittaisesta täydennyskoulutusvelvoitteesta ja onkin todennäköistä, että Suomi on tulevaisuudessa kulkemassa tähän suuntaan.

EU:n osittain rahoittamassa DentCPD-projektissa (12) on määritelty hammaslääkäreiden täydennyskoulutustarpeita (1) sekä luotu täydennyskoulutusta koskevaa yhteistä eurooppalaista ohjeistusta koulutuksen tuottajia ja toteuttajia varten (9).

Myös täydennyskoulutukseen osallistuvan hammaslääkärin on tärkeä tietää ohjeistuksesta. Suomeen sovellettuna DentCPD-työryhmän ohjeistus (2,3) on seuraava:

- a) Jokaisella hammaslääkärillä on velvollisuus ja oikeus osallistua täydennyskoulutukseen.
- b) Täydennyskoulutuksen tulee olla riippumaton ja sen laadun varmistettua.
- c) Kouluttajien tulee olla ammatillisesti päteviä, riippumattomia, asianmukaisesti koulutettuja ja heillä tulee olla hyvät pedagogiset taidot.
- d) Täydennyskoulutukselle tulee asettaa selkeät oppimistavoitteet ja toteutustavan tulee olla linjassa oppimistavoitteiden kanssa.
- e) Täydennyskoulutukseen tulee liittyä oppimisen arviointia.
- f) Osallistujilta tulee kerätä palaute koulutustapahtumista, palaute tulee arvioida ja arvioinnin tuloksia tulee käyttää koulutuksen kehittämiseksi.
- g) Täydennyskoulutustapahtumista on syytä pitää kirjaa ja rekisteröidä ne.

Kuva: Kimmo Brandt

Ohjeistuksessa korostuu suunnitelmallisuus. Täydennyskoulutuksen sijaan voikin puhua osaamisen suunnitelmallisesta kehittämisestä.

Koulutussuunnitelma syntyy osaamistarpeista

Hammaslääkärin tulee arvioida oma täydennyskoulutustarpeensa ja tehdä sen pohjalta henkilökohtainen koulutussuunnitelma (4). Suunnitelma määrittyy oman osaamisen järjestelmällisen kartoittamisen ja rekisteröinnin perusteella. Koulutussuunnitelmaa tehdessä on koko hoitoketjun sen hetkisten tarpeiden lisäksi huomioitava myös yhteiskunnan muuttuvat tarpeet.

Täydennyskoulutuksen voi jakaa Britannian tavoin toteennäytettävään koulutukseen ja muuhun koulutukseen. Toteennäytettävään koulutukseen kuuluvat muun muassa erilaiset kurssit, joista saa todistuksen/diplomin. Muuhun koulutukseen lukeutuu esimerkiksi itseopiskelu, kuten ammattikirjallisuuden lukeminen. Myös DentCPD-projektissa on otettu itseoppiminen huomioon.

Lähtökohtia ovat tieteellisyys, puolueettomuus, objektiivisyys ja läpinäkyvyys.

Kuva: Kimmo Brandt

Laaja-alaisesti ymmärrettyinä täydennyskoulutusta voivat olla:

- ▣ luennot, kongressit ja symposiumit
- ▣ käytännön harjoitukset, työpajat ja demonstraatiot
- ▣ auskultoinnit opetus- ja erikoisklinikoilla
- ▣ ammattikirjallisuuteen ja sähköiseen mediaan tuotettuun materiaaliin tutustuminen sekä lukupiirit jne.

Työsuhteessa julkiseen tai yksityiseen työnantajaan olevan hammaslääkärin kohdalla itsearviointi ja koulutussuunnitelma toimivat työpaikalla käytävien kehityskeskustelujen pohjana. Näin voidaan arvioida työssä kehittymistä myös työnantajan näkökulmasta.

Hammaslääkärikeskuksessa tai yksittäisellä vastaanotolla toimivan ammatinharjoittajan kohdalla itsearviointi ja koulutussuunnitelma palvelevat myös organisaation ja vastaanoton toiminnan tavoitteita.

Potilasturvallisuuden kannalta keskeisimmiksi täydennyskoulutusaiheiksi on yhteiseurooppalaisessa ohjeistuksessa

nostettu hätäensiaputaitojen ylläpito, hygieniakäytännöt ja tartuntojen ehkäisy sekä lääketieteellisesti haastava (monisairas) potilas (1). Myös säteilysuojelun säännöllistä täydennyskoulutusta pidetään välttämättömänä.

Näiden lisäksi säännöllisesti toistuviksi koulutusaiheiksi on suositeltu terveydenhoidon turvallisuusnäkökohtia, kivun hallintaa, sekä lasten ja muiden heikommassa asemassa olevien suojelua. Suomessa ainoastaan säteilysuojelun täydennyskoulutus on tällä hetkellä hammaslääkäreille lain nojalla pakollista.

Työkalujen kehittäminen osaamisen kartoittamiseksi on tärkeää (4). Nykyinen käsitys tunnistaa hammaslääkärin osaamisessa erilaisia kokonaisuuksia. Osaamista tulee arvioida työn kautta, jolloin oppimistarpeet tulevat esiin työtä tehdessä. Tärkeintä on sitoutuminen oman toiminnan jatkuvaan ja monipuoliseen arviointiin, uuden oppimiseen ja opitun soveltamiseen omassa työssä (7).

Kuva: Kimmo Brandt

Laadukas koulutus vaikuttaa

Täydenniskoulutuksen järjestäjän, kouluttajan ja koulutukseen osallistujan näkökulmasta koulutus on vaikuttavaa silloin, kun se onnistuu täyttämään sille asetetut tavoitteet ja tehtävät. Koulutuksen laadun arvioinnin tulisi olla koulutuksen järjestäjille itsestään selvä prosessi.

Jo koulutuksen suunnittelun yhteydessä kannattaa päättää, miten arviointi toteutetaan, esimerkiksi millaista tietoa kerätään ja kuinka. Mittareina voidaan käyttää osallistujien määrää, tyytyväisyyttä, oppimistuloksia, muutoksia käytännön toiminnassa

ja hoitokäytännöissä ja edelleen väestön terveydentilassa. Koulutuksen vaikuttavuuden mittaus on suositeltavaa, joskin haasteellista.

Osallistujapalautetta on tärkeä kerätä, arvioida ja hyödyntää koulutuksen kehittämiseksi kaikkien siihen osallistuneiden eli järjestäjien, kouluttajien ja osallistujien hyväksi. Osallistujapalautte suositellaan kytkettäväksi osallistujatodistuksen saamiseen (10).

Sidonnaisuudet ja kaupalliset intressit esiin

Täydennyskoulutuksen lähtökohtia ovat tie-teellisyys, puolueettomuus, objektiivisuus ja läpinäkyvyys.

Koulutuksen järjestäjien ja luennoitsijoiden on syytä kansainvälisen tavan mukaan ilmoittaa koulutustilaisuuden kannalta olennaiset taloudelliset ja muut sidonnaisuutensa. Mahdollinen kaupallisten toimijoiden tuki koulutukselle tulee ilmaista selvästi.

Hammaslääkärien ja kaupallisten toimijoiden yhteisenä päämääränä tulee olla terveyden edistäminen ja säilyttäminen sekä sairauksien hoito. Toimittaessa yhteistyössä on huolehdittava hammaslääkärien riippumattomuuden ja autonomian säilymisestä.

Suosituksista käytännöksi

Osaamisen kehittämisessä ei ole kyse vain täydennyskoulutuksesta ja koulutuspäivien määrästä, vaan myös asennoitumisesta. Tämän suosituksen toivotaan herättävän jokaisen hammaslääkärin pohtimaan osaamisen kehittämistä omalta kannaltaan.

Täydennyskoulutus on vaikuttavaa silloin, kun sen tuottamat valmiudet edistävät niin yksilön, yhteiskunnan kuin työelämän kehitystä. Hammaslääkärien täydennyskoulutuksen tärkein tavoite on edistää väestön terveyttä.

Täydennyskoulutuksen tärkein tavoite on edistää väestön terveyttä.

Kirjallisuus

- 1 Bailey S. ym. Core continuing professional development (CPD) topics for the European dentist. *European Journal of Dental Education* 2013; 17: 23–28. doi: 10.1111/eje.12047
- 2 Barnes E. ym. A review of continuing professional development for dentists in Europe. *European Journal of Dental Education* 2013; 17: 5–17. doi: 10.1111/eje.12045
- 3 Bullock A. Continuing professional development systems and requirements for graduate dentists in the EU: survey results from the DentCPD project. *European Journal of Dental Education* 2013; 17: 18–22. doi: 10.1111/eje.12046
- 4 Dental Continuing Professional Development (CPD) Reference Manual. *European Journal of Dental Education* 2013, 17: Supplement 1 (Special Issue)
- 5 Eaton K. ym. The Impact of Continuing Professional Development in Dentistry: a Literature Review.
- 6 Litmanen T, Patja K. Täydennyskoulutus vaikuttavammaksi. *Suomen Lääkärelehti* 1–2/2011 vsk 66
- 7 Patja K. ym. Lääkäriin ammatillisen osaamisen laajentaminen *Duodecim* 2009;125: 2365–72
- 8 Sosiaali- ja terveysministeriö. Terveydenhuollon täydennyskoulutussuositus. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2004: 3
- 9 Suomalainen K. ym. Guidelines for the organisation of continuing professional development activities for the European dentist. *European Journal of Dental Education* 2013; 17: 29–37. doi: 10.1111/eje.12021
- 10 Tenhula T. Valtakunnallisesti vaikuttavaa koulutusta. Selvitys valtakunnallisen Tievie-virtuaaliyliopistohankkeen vaikuttavuudesta. *Suomen virtuaaliyliopiston julkaisuja* 2, 2007
- 11 Valtakunnallinen terveydenhuollon eettinen neuvottelukunta. Terveydenhuollon yhteinen arvopohja, yhteiset tavoitteet ja periaatteet. *Etene-julkaisuja* 1, 2001

Verkkolähteet

- 12 <http://www.dentcpd.org>; "Harmonisation and standardisation of European Dental Schools programs of continuing professional development for graduate dentists"
- 13 <http://www.finlex.fi/data/normit/13830-ST1-7.pdf>
- 14 Valtioneuvoston periaatepäätös terveydenhuollon tulevaisuuden turvaamiseksi, Sosiaali- ja terveysministeriön esitteitä 2002:6. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201309236234>

Säädökset ja viranomaisohjeet

- 15 Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2005/36/ EY
- 16 Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä 559/1994
- 17 Terveydenhuoltolaki 1326/2010
- 18 Laki yksityisestä terveydenhuollosta 152/1990
- 19 Säteilyturvakeskus.Säteilysuojelukoulutus terveydenhuollossa OHJE ST 1.7 / 10.12.2012

Järjestöt

- 20 Council of European Dentists
- 21 Hammaslääkärijärjestöjen julkilausuma täydennyskoulutuksesta 1998
- 22 Suositus täydennyskoulutuksesta: Lääkäriin ammatillisen kehittämisen arviointineuvosto 11.4.2007